

Регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів

У статті розглянуто основні принципи фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів. Здійснено оцінку стратегічних завдань сталого розвитку регіонів. Узагальнено методи регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів. Обґрунтовано ефективність методів регулювання регіональної економікою, що дає уявлення про рівень його соціального, економічного, інноваційного розвитку й інвестиційної привабливості. Досліджується сучасний стан, тенденції та проблеми відтворення соціально-економічного потенціалу сталого розвитку України та її регіонів. Проаналізовано специфіку сучасного економічного розвитку регіонів, що зумовлює основну роль методичної платформи забезпечення ефективності регулювання регіонами. Досліджено, що сьогодні відбувається процес формування основних принципів і методів регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів, який означає перенесення управлінських технологій з приватного сектору в державне управління і припускає реалізацію в регіональному управлінні таких принципів, як: пріоритет цілей, а не процесів при організації діяльності та прийнятті рішень; контроль за виконанням управлінських рішень на результатах діяльності; зовнішній контроль; для органів виконавчої влади громадяни стають клієнтами; децентралізація рівня прийняття рішень; вимога економічного та ефективного використання ресурсів.

Визначено, що відповідно до управлінських принципів основою для соціально-економічного розвитку регіонів має стати чітко побудована система планування, що складається зі стратегічного і тактичного планування.

Ключові слова: принципи фінансових дисбалансів, стратегічні завдання, організаційно-управлінські рішення, методи регулювання.

Постановка проблеми. Розвиток і взаємопроникнення процесів глобалізації та регіоналізації значною мірою ініціюють виникнення в економічних системах різних рівнів ієрархії управлінських завдань, пов'язаних з необхідністю діяти одночасно в локальному і глобальному вимірах і розробляти нові стратегії підвищення конкурентоспроможності для отримання ринкових переваг і досягнення стратегічних цілей діяльності.

В умовах глобальної економіки конкуренція є не просто суперництвом окремих компаній за ринки збуту і фінансові ресурси, а фактично є конкуренцією економічних систем, що забезпечують міцні позиції країни і її бізнесу у світі, що вимагає активізації всіх механізмів економічної політики і всіх суб'єктів економічного простору для скоординованого вирішення поставлених завдань. Щобільше, в умовах посилення глобальних геополітичних і економічних ризиків актуалізується вибір економічних механізмів і підходів, що підтримують стійке зростання за мінімізації зовнішніх ризиків, що можливо за рахунок формування внутрішніх точок опори економічного зростання, здатних стимулювати попит, забезпечувати необхідний рівень інвестицій і адекватні масштаб і структуру виробництва [1].

Аналіз останніх досліджень. Результати дослідження питань регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів знайшли своє відображення у працях таких авторів: О. М. Алімов, Б. М. Андрушків, О. О. Бабінова, П. Ю. Беленький, І. К. Бистряков, Б. В. Буркинський, М. П. Бутко, В. В. Булюк, З. С. Варналій, З. В. Герасимчук, Ю. В. Гончаров, М. І. Долішній, С. І. Дорогунцов, М. В. Жук, В. С. Коломийчук, Л. Л. Ковальська, П. І. Коренюк, Ю. В. Крючковський, О. Г. Кубай, М. А. Лендел, В. П. Мікловда, Н. А. Мікула, Н. В. Павліха, Т. В. Пепа, В. І. Піла, І. З. Сторонянська, С. К. Харічків, О. С. Чмир, В. Г. Яцуба та інших відомих авторів.

Метою статті є обґрунтування основних принципів і методів регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів.

© Т. Л. Кльоба, 2018.

Основні результати дослідження. Основні принципи фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів були сформульовані на Конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН), присвяченій питанням навколишнього середовища (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) [2]. Надалі і вітчизняні, і зарубіжні дослідники пропонували свої формулювання принципів фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку.

Слід погодитися з думкою Т. В. Ускової, що в перелік принципів, на основі яких має здійснюватися сталий розвиток регіональних систем, слід включити:

- обґрунтований характер змін у соціально-економічних відносинах;
- дотримання інтересів регіону;
- несуперечливе вирішення соціальних, екологічних і економічних проблем у регіоні [3, с. 255].

Багато дослідників, наприклад То Кен Сик, вважають, що під час втілення підходу сталого розвитку на практиці велике значення мають такі принципи:

- принцип передбачуваності, відповідно до якого неолік наукової обґрунтованості не може бути використаний як причина відтермінування заходів щодо запобігання природної деградації;
- принцип інтеграції та координації політики;
- принцип планування;
- принцип партнерства;
- принцип демократії;
- принцип справедливості [4].

Для забезпечення стійкості фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів надзвичайно важливим є дотримання принципів, які безпосередньо належать до підсистем регулювання (рис. 1).

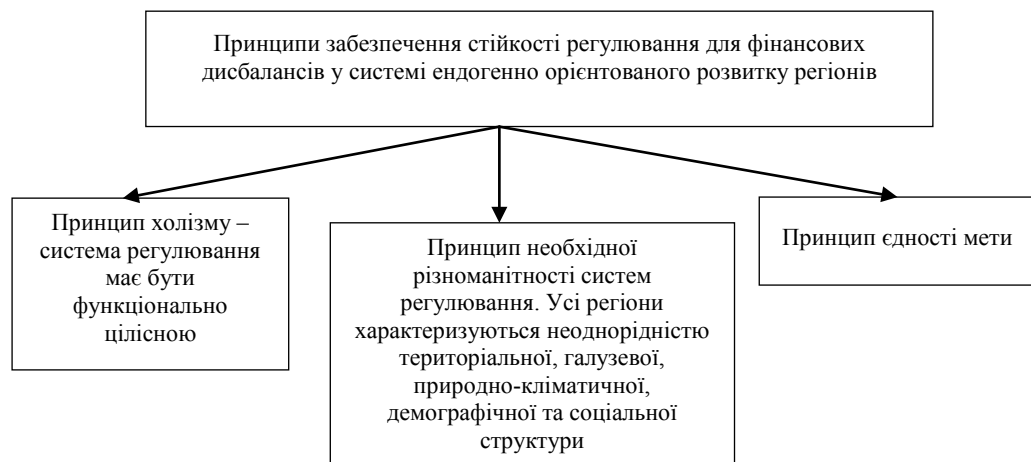

Рис. 1. Принципи забезпечення стійкості регулювання для забезпечення стійкості фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів
Складено автором на основі [5].

У роботі А. В. Овчинникової відзначено, що дієздатність концепції поєднання економічного зростання і сталого розвитку визначається рівнем розвитку цінностей суспільства, його здатністю розуміти сучасні умови і брати відповідальність за майбутнє, вміння адаптуватися до можливостей екосистеми [5]. Пропонується включити до переліку принципів сталого розвитку регіонів принцип обліку неявних витрат і можливої опортуністичної поведінки учасників ринку, викликаної їх обмеженою раціональністю.

Слід зазначити, що принципи сталого розвитку тісно взаємопов'язані, доповнюють один одного, і не можна керуватися тільки одним принципом (або декількома), ігноруючи інші принципи, ні в практичній, ні в дослідницькій роботі.

Розглянемо завдання сталого розвитку фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів. Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку (МКНСР) визначила такі стратегічні завдання сталого розвитку, що передбачають трансформацію і соціальної, і економічної, і екологічної складових системи «регіон» (рис. 2).

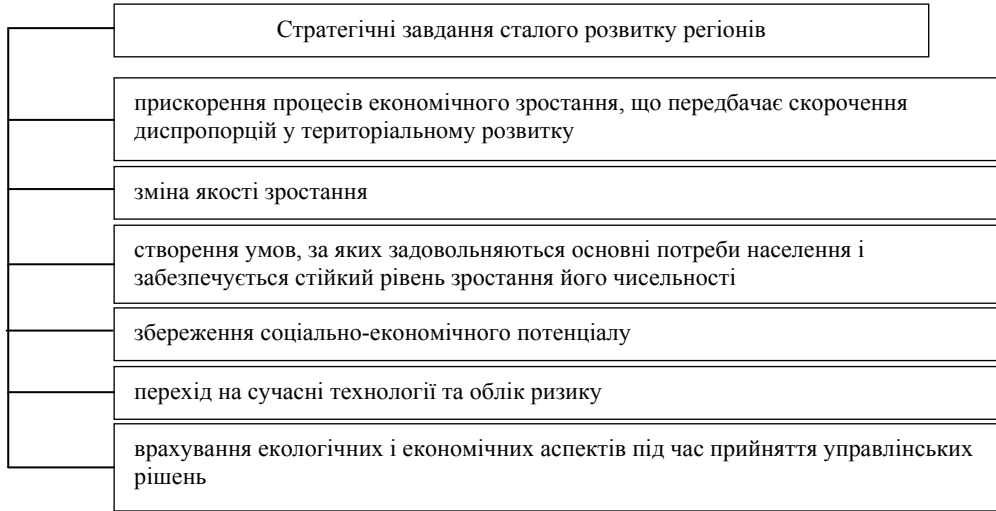

Рис. 2. Стратегічні завдання сталого розвитку регіонів

Складено на основі [6].

Цілеспрямована збалансована політика фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів передбачає стійке економічне зростання держави (України). При цьому формуються опорні зони розвитку, посилюється внутрішньо – і міжрегіональна зв'язність території, здійснюється стимулювання агломераційних ефектів у системі розселення.

При цьому оптимізація просторового розвитку має супроводжуватися такими організаційно-управлінськими рішеннями:

- диверсифікація економіки;
- активна підтримка інноваційних центрів і високотехнологічних середніх і малих підприємств;
- контроль за підвищенням якості життя і комфортністю проживання населення.

Відповідно до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» основними засадами внутрішньої політики у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів є:

- утвердження місцевого самоврядування як фундаменту народовладдя, розширення повноважень місцевих рад шляхом децентралізації функцій органів державної влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних і місцевих інтересів;
- реформування міжбюджетних відносин на користь місцевого самоврядування, створення умов для розвитку економічної самостійності регіонів;
- удосконалення системи адміністративно-територіального устрою на принципах економічної самодостатності та доступності адміністративних (управлінських) і соціальних послуг споживачам цих послуг;

- зміцнення матеріальної бази органів місцевого самоврядування та підвищення рівня їх ресурсного забезпечення;
- посилення відповідальності представників органів місцевого самоврядування, сільських, селищних, міських голів перед територіальними громадами, що їх обрали;
- розроблення та впровадження проектів міжрегіональних економічних зв'язків і транскордонного співробітництва, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку; зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці [7].

Регулювання фінансовими дисбалансами в системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів є однією зі складових управління соціально-економічним розвитком адміністративно-територіальних одиниць, яке здійснює спеціальний апарат з допомогою специфічних прийомів і методів, впливу на цілеспрямоване формування, використання та розпорядження коштами місцевих бюджетів, а також фінансами комунальних підприємств [8; 9].

Узагальнення методів регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів наведено на рис. 3.

Аналіз наукових публікацій І. Л. Сазонець, Л. В. Феценко, Н. Ю. Мельничук засвідчив відсутність чіткого розмежування планування та прогнозування. Відмінності між ними обумовлені тим, що прогнозування по суті має варіантний зміст, тоді як план є однозначним рішенням, навіть якщо він розроблений на варіантній основі, а спільність цілей і завдань об'єднують фінансове прогнозування і планування [9; 12; 14].

На думку Л. В. Феценко, важливою складовою бюджетного планування є бюджетування – сукупність технологічних процедур бюджетної роботи з аналітично-розрахункової підготовки бюджетів, кошторисів і програм за допомогою порівняння відносної корисності альтернативних варіантів витрачання бюджетних коштів на конкретні види державної діяльності з урахуванням вартості витрат на досягнення кінцевого результату [12].

Для прогнозування в практичній діяльності застосовуються різні кількісні і якісні методи. Найбільш широко в Україні використовуються формалізовані методи (прогнознаї екстраполяції, системно-структурні, асоціативні, випереджуючої інформації), а у зарубіжних країнах поширена практика інтуїтивних методів (індивідуальні та колективні експертні оцінки) [12].

У сфері місцевого оподаткування одне з центральних місць займає проблема співвідношення загальнодержавної законодавчої та виконавчої влади і місцевого самоврядування. Ратифікувавши Європейську Хартію місцевого самоврядування, Україна надала її нормам загальнообов'язкової сили на своїй території. Європейська Хартія місцевого самоврядування розглядає місцеві (локальні) податки і збори як необхідний атрибут, потребу і в певному розумінні – ознаку місцевого самоврядування. Саме тому вони мають існувати у такій кількості, в якій повністю б забезпечували місцеві органи влади коштами, необхідними для задоволення власних потреб [13].

Розвиток фінансового контролю має передбачати впровадження державного аудиту. Державний аудит – це форма державного фінансового контролю, спрямована на сприяння бюджетним установам, державним підприємствам, які отримують державні кошти, запобіганню фінансовим порушенням, ефективному використанню бюджетних коштів державного та комунального майна та складання достовірної фінансової звітності [10; 11].

Висновки. Отже, для успішного формування та реалізації стратегії сталого соціально-економічного розвитку регіонів необхідно мати науково обґрунтований механізм і методи регулювання фінансових дисбалансів у системі ендегенно орієнтованого розвитку регіонів, спрямовані на ефективне формування, використання і збереження регіонального потенціалу. При цьому для визначення

Рис. 3. Методи регулювання фінансових дисбалансів у системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів

Складено на основі [9; 10; 11; 12; 13].

процесів, що визначають функціонування і розвиток регіональних фінансових дисбалансів, необхідно спиратися на два відносно незалежні один від одного цільові компоненти: економічну і соціальну ефективність. Концептуальне рішення подолання суперечності між економічною і соціальною ефективністю міститься в забезпеченні ефекту комплементарності: соціальна ефективність може бути забезпечена тільки в умовах економічного зростання, а економічне зростання вимагає використання якісного людського потенціалу, який формується тільки починаючи з певного рівня якості життя як наслідок соціальної ефективності. Тому необхідний комплекс заходів державного керуючого, у тому числі регулюючого впливу. При цьому самоорганізація громадянського суспільства поєднується зі збалансованим функціонуванням механізму регулювання сталим розвитком регіону при ефективних зв'язках з керованою підсистемою [15].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку економіки регулювання фінансовими дисбалансами в системі ендогенно орієнтованого розвитку регіонів включає в себе правила, процедури, функції, методи, способи, які регламентують дії регіональної соціально-економічної системи, комплекс інструментів, у тому

числі заходів антикризового управління, які здійснюються органами державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Ершов М. Экономический рост: новые проблемы и новые риски. *Вопросы экономики*. 2006. № 12. С. 20-37.
2. Our Common Future. *United Nations World Commission on Environment and Development*. Oxford: Oxford University Press, 1987. P. 57-59.
3. Ускова Т. В. *Управление устойчивым развитием региона*: монографія. Вологда: ИСЭРТ РАН, 2009. 355 с.
4. То Кен Сик. *Системный подход к исследованию и управлению процессами устойчивого развития общества*: монографія. Южно-Сахалинск: СахГУ, 2010. 208 с.
5. Овчинникова А. В. Экономический рост в рамках устойчивого развития социально-эколого-экономической системы. *Вестник Удмуртского университета. Экономика и право*. 2012. Вып. 2. С. 43-50.
6. Михайлов А. М. *Реализация экономических и институциональных интересов в процессе глобализации мировой экономики*: монографія. Самара: Самар. гос. ун-т, 2008. 184 с.
7. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 527.
8. Бондарук Т. Г. Особливості управління місцевими фінансами в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 6(121). С. 198-201.
9. Сазонець І. Л., Гринько Т. В., Придатно Г. Ю. *Управління місцевими фінансами*: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006.
10. Орлюк О. П. *Фінансове право*: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 528 с.
11. Піхоцький В. Ф. Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. 2009. Вип. 647. С. 184-190. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menagement/2009_647/32.pdf
12. Феценко Л. В. Вдосконалення бюджетного планування і прогнозування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 34. С. 154-157.
13. Черновська М. М. Виникнення та розвиток місцевого самоврядування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2009. Вип. 1. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/znpnudps/2009_1/pdf/09cmmolt.pdf
14. Мельничук Н. Ю. Механізм управління формуванням та використанням фінансових ресурсів на місцевому рівні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові праці НДФІ*. 2008. № 3(44). С. 41-52.
15. Соловьева Л. П., Шедько Ю. Н. Корпоративная социальная ответственность на мезо- и микроуровнях. *Экономика. Налоги. Право*. 2011. № 6. С. 116-126.

References

1. Yershov, M. (2006). Ekonomicheskii rost: novye problemy i novye riski [Economic growth: new problems and new risks]. *Voprosy ekonomiki – Problems of Economics*, 12, 20-37. [in Russian].
2. Our Common Future (1987). In *United Nations World Commission on Environment and Development* (pp. 57-59). Oxford: Oxford University Press.
3. Uskova, T. V. (2009). Upravleniye ustoychivym razvitiyem regiona [Management of sustainable development of the region]. Vologda: ISERT RAN. [in Russian].
4. To Ken Sik. (2010). Sistemnyy podkhod k issledovaniyu i upravleniyu protsessami ustoychivogo razvitiya obschestva [System approach to research and management of sustainable development of society]. Yuzhno-Sakhalinsk: SakhGU. [in Russian].
5. Ovchinnikova, A. V. (2012). Ekonomicheskii rost v ramkakh ustoychivogo razvitiya sotsial'no-ekologo-ekonomicheskoy sistemy [Economic growth in the framework of sustainable development of the socio-ecological-economic system]. In *Vestnik Udmurtskoho universiteta. Ekonomika i pravo [Bulletin of Udmurt University. Economics and Law]*: Vol. 2 (pp. 43-50). [in Russian].
6. Mikhaylov, A. M. (2008). Realizatsiya ekonomicheskikh i institutsional'nykh interesov v protsesse globalizatsii mirovoy ekonomiki [Realization of economic and institutional interests in the process of globalization of the world economy]. Samara: Samara State University. [in Russian].
7. Pro zasady vnutrishnyoyi i zovnishnyoyi polityky [On the principles of domestic and foreign policy] (2010). Law of Ukraine, adopted on 2010, Jul 01, 2411-VI. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 40, Art. 527. [in Ukrainian].
8. Bondaruk, T. H. (2011). Osoblyvosti upravlinnya mistsevymy finansamy v Ukrayini [Features of local finance management in Ukraine]. In *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Formation of market relations in Ukraine]*: Vol. 6(121) (pp. 198-201). [in Ukrainian].
9. Sazonets, I. L., Hryenko, T. V., & Prydatno, H. Yu. (2006). *Upravlinnya mistsevymy finansamy [Local finance management]*: Manual. Kyiv: Center of Educational Literature. [in Ukrainian].
10. Orlyuk, O. P. (2003). *Finansove pravo [Finance law]*: Manual. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].

11. Pikhotsky, V. F. (2009). Systema derzhavnoho finansovoho kontrolyu yak instrument sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [The system of state financial control as a tool of socio-economic development]. In *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'viv's'ka politekhnika». Seriya «Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku» [Bulletin of National University «Lviv Polytechnic». Series «Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems»]*: Vol. 647 (pp. 184-190). Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2009_647/32.pdf [in Ukrainian].
12. Feshchenko, L. V. (2011). Vdoskonalennya byudzhetnoho planuvannya i prohnozuvannya [Improvement of budget planning and forecasting]. In *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti [The bulletin of transport and industry economics]*: Vol. 34 (pp. 154-157). [in Ukrainian].
13. Chernovska, M. M. (2009). Vynyknennya ta rozvytok mistsevoho samovryaduvannya [The emergence and development of local self-government]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoyi sluzhby Ukrainy [Proceedings of the National University of State Tax Service of Ukraine]*: Vol. 1. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/e-journals/znpnudps/2009_1/pdf/09cmmolt.pdf [in Ukrainian].
14. Melnychuk, N. Yu. (2008). Mekhanizm upravlinnya formuvanniam ta vykorystanniam finansovykh resursiv na mistsevomu rivni: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku [Mechanism for managing the formation and use of financial resources at the local level: current state and development prospects]. In *Naukovi pratsi NDFI [Scientific papers of Research Financial Institute]*: Vol. 3(44) (pp. 41-52). [in Ukrainian].
15. Solovyeva, L. P., & Shedko, Yu. N. (2011). Korporativnaya sotsial'naya otvetstvennost' na mezo- i mikrourovnyakh [Corporate social responsibility at the meso- and microlevels]. *Ekonomika. Nalogi. Pravo – Economy. Taxes. Law*, 6, 116-126. [in Russian].

Klyoba T. L. Regulation of financial disbalances in the system of endogeno-oriented region development.

The article considers the main principles of financial imbalances in the system of endogenously oriented development of regions. The strategic tasks of sustainable development of the regions are assessed. The methods of regulation of financial imbalances in the system of endogenously oriented development of regions are generalized. The efficiency of regional economy regulation methods is grounded, which provides an idea of the level of its social, economic, innovative development and investment attractiveness. The present state, trends and problems of reproduction of socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions are researched. The specifics of the modern economic development of the regions are analyzed, which determines the key role of the methodical platform for ensuring the effectiveness of regulation by regions. The process of formation of the basic principles and methods of regulation of financial imbalances in the system of regions' endogenously oriented development is proven to be taking place, which means transfer of managerial technologies from the private sector to public administration and presupposes the implementation of such principles in the regional management as: priority of goals, rather than processes in the organization of activities and decision-making; control over the implementation of managerial decisions on the results of activities; external control; for the executive authorities, citizens become clients; decentralization of the decision-making level; the requirement of economical and efficient use of resources. The basis for socio-economic development of regions is determined to be well-structured planning system consisting of strategic and tactical planning according to administrative principles. In this connection, three stages of activity of state authorities are identified: planning of activities, resources, results; performance of activities, resources, results; reporting on activities, resources, results. After all, the regulation of financial imbalances in the system of endogenously-oriented development of regions as a set of principles, methods, forms and means of targeted influence of the socioeconomic processes occurring in the regions is complex and diverse.

Keywords: principles of financial imbalances, strategic tasks, organizational and managerial decisions, methods of regulation.

Кльоба Тарас Львович – аспірант відділу регіональної фінансової політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» (e-mail: taras.kloba@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3354-3648>).

Klyoba Taras Lvovych – Postgraduate of the Department of regional financial policy of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Надійшло 19.07.2018 р.